

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds-
och växtproduktionsvetenskap

Ut i naturen!

- Behovet av anlagda ridleder med exempel från sydöstra Skåne

Better access to nature!

- The need for marked bridle-ways with examples from southeastern Scania

Rebecka Persson

Ut i naturen! – behovet av anlagda ridleder med exempel från sydöstra Skåne

Better access to nature! – the need for marked bridle-ways with examples from southeastern Scania

Rebecka Persson

Handledare: Mats Gyllin, SLU, Institutionen för arbetsvetenskap, ekonomi och miljöpsykologi

Examinator: Anders Larsson, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Omfattning: 15 hp

Nivå och fördjupning: G2E

Kurstitel: Kandidatexamensarbete i Landskapsarkitektur

Kurskod: EX0649

Ämne: Landskapsarkitektur

Program: Landskapsarkitektprogrammet

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsår: 2015

Omslagsbild: Rebecka Persson (2014)

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: ridning, tillgänglighet, ridleder, multifunktionell planering, häst, rekreation

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap
Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Sammandrag

Ridning är för många en hobby, en verksamhet eller en livsstil. Hästar är något som binder samman landsbygd och stad. De berör olika delar av samhället med sin existens. De påverkar jordbrukets produktion, samhällsekonomin, den privata ekonomin och folkhälsan, för att nämna några saker. Tillgång till naturen är en av huvudanledningarna till att människor börjar rida och umgås med hästar. I många delar av Sverige möjliggörs detta av allemansrätten, men i områden, liksom Skåne, där åkerlandskapet är dominerande råder även andra förhållanden.

I allt mer tätbefolkade områden och där kraven på produktion höjs på jordbruket möts det urbana och rurala på ett sätt som inte kan tillfredsställas av dagens planering. Kravet på multifunktionella användningsområden och ytor ökar. Hästar kan innebära en påfrestning på marken och i en del fall leder detta till konflikter mellan brukare, markägare och kommun. Den här uppsatsen behandlar tillgänglighet i landskapet för ryttare och varför anlagda ridleder kan behövas. Den undersöker också frågan hur anlagda ridleder kan fungera som ett verktyg för planerare att möta de behov som finns.

Abstract

Horseback riding is, to many, a hobby, a business or a lifestyle. Horses connect rural and urban areas. They affect different parts of society purely by their existence. They have an impact on agricultural production, socio-economy, private economy and public health, to mention a few things. Accessibility to nature is one of the key reasons why people start riding and keeping horses. In many parts of Sweden, this is provided by the Swedish Right of Public Access. This law is, however, not sufficient in places where agricultural land use is dominating the landscape, such as in Scania.

In areas where the population is increasing and where the agricultural sector is confronted with higher demands on productivity, the urban and rural society and landscape meet in a way that today's planning cannot provide for. The demand of multifunctional ranges of use and spaces is increasing. Sometimes the increasing strain on the land use leads to conflicts between users, landowners and the municipality. This thesis deals with accessibility to the landscape for riders and why planned bridle-ways may be needed. It also poses the question how planned bridle-ways can be a useful tool for planners in meeting these demands.

Förord

Jag har vuxit upp kring hästar och de har alltid varit, och är fortfarande, en central del i mitt liv. Den ridskola där jag tog mina första stapplande steg som ryttarinna och där jag spenderade så mycket tid som möjligt ända fram till att jag flyttade till Skåne ligger inklämd i Mälardalens åkermarker. Där har det, så länge jag kan minnas, funnits en konflikt mellan markägaren och stallen runt omkring markerna. Kommunikationen mellan parterna har inte varit den bästa och kommunen har stått vid sidan om utan att agera.

Hästar är för många ett sätt att motionera och rekreera sig. Hästnäringen växer för varje år med allt fler hobby- och expertutövare. Många ryttare har idag inte tillgänglighet till säkra ridvägar och behöver ibland korsa vägar och andra hinder för att komma till ridbar miljö. Detta leder till olyckor, och diskussionerna har varit heta på sociala medier och forum det senaste året.

Jag tycker att det är tråkigt att det finns så få möjligheter för ryttare att komma ut i naturen och att möjligheten till dialog i många fall ligger så långt borta att det har lett till en långdragen konflikt. När jag skulle välja ämne för uppsatsen och surfade runt på internet hittade jag information om olika ridledsföreningar i Skåne, och kände att det var något jag ville undersöka. Fungerar dialogen och kommunikationen mellan markägare och brukare i Skåne, och är det ett koncept som fler kommuner runt om i Sverige skulle kunna anamma? För det är tydligt att när riktlinjerna för planering inte räcker till så måste andra åtgärder vidtas.

Jag vill tacka Hanna Elgåker och Ulla Cronvall för att de har ställt upp och svarat på mina frågor. Min handledare Mats Gyllin som har guidat mig rätt i processen av att skriva den här uppsatsen. Min mamma och mina vänner för att de alltid kommer med goda råd när jag behöver det. Tack även till hästarna Svante och Wille som har fått stå ut med att vara fotomodeller, trots ett ringa intresse för att stå still och posera.

Rebecka Persson
2015-05-25
Alnarp

Innehållsförteckning

Inledning.....	6
Bakgrund.....	6
Mål och syfte.....	6
Frågeställning	7
Material och metod.....	7
Avgränsning och källkritik	7
Begreppsförklaringar	8
Nya landskap kräver nya sätt att planera på	9
Ändrade förutsättningar	9
Hästen i landskapet	10
Hästen i trafiken.....	11
Slitage och skador på marken	12
Hästen i samhället.....	12
Allemansrätten - vad gäller?.....	14
Möjliga miljöer att rida i.....	16
Aktörer	16
Problem och konflikter	19
Behov och planering för ridleder	21
Ridledsföreningar	22
Exempel Ystad-Österlenregionens ridledsförening	22
Ridlederna idag	23
Slutsats	25
Avslutande reflektion.....	28
Källförteckning.....	29

Inledning

Bakgrund

Hästar är för många idag ett sätt att motionera och rekreera sig. Hästnäringen växer för varje år med allt fler hobby- och expertutövare samt hästar. Sporten finner inte enbart nya utövare utan har en stor del återvändande ryttare. Både SVT Nyheter¹ och Svenska Dagbladet² rapporterar om ett ökat antal återvändare.

Många ryttare har idag inte tillgänglighet till anlagda, säkra ridvägar och behöver ibland korsa vägar och andra hinder för att komma till ridbar miljö. Detta leder till att trafikrelaterade olyckor och skador för ryttare och hästar är vanliga.³ Det växande hästantalet har ökat påfrestningen på ridmiljöer och leder ofta till konflikt med markägare och utmanar vår svenska tradition med allemansrätt.⁴

I takt med de ökande problemen kring markanvändning har en del kommuner i landet valt att, tillsammans med privata initiativ, skapa olika ridleder i kommunerna. Tanken med dessa ridleder är att tillgängliggöra mark för ryttare, att undvika konflikter mellan brukare och markägare⁵ samt att sprida kunskap om hur rittarna kan och får bruka allemansrätten⁶. Hästen fungerar också som ett verktyg för att analysera multifunktionella funktioner i landskapet. Tack vare sin gränsöverskridande påverkan kombinerar hästen aspekter inom produktionsjordbruk, rekreation, rehabilitering, ekonomi och social-kulturella aspekter så som estetik och psykologi genom kopplingen mellan häst och människa.⁷

Mål och syfte

Målet har varit att göra ett kandidatarbete som undersöker tillgänglighet till ridvägar och om ridvägarna används så som det är tänkt. Syftet har varit att undersöka om befintliga anlagda ridleder fungerar så som det var tänkt samt att få en bättre bild av

¹ B. Appelquist, 'Nya hästtenden - vuxna börjar rida', *SVT Nyheter*, Inrikes, 19:e april 2015,

<<http://www.svt.se/nyheter/inrikes/atervandarna-hasttjejerna-ar-tillbaka>>, tillgänglig 18:e maj 2015

² J. Drevinger, 'Återvändarna - de nygamla hästtjejerna', *Svenska dagbladet*, Inrikes, 19:e april 2015,

<<http://www.svd.se/nyheter/inrikes/stallet-fylls-av-atervandare-4496868.svd?sidan=1>>, tillgänglig 18:e maj 2015

³ S. Pinzke & H. Elgåker, 'Trafiksäkerhet till häst', *Lantbrukets arbetsmiljö*, 2008,

<<http://lantbruketsarbetsmiljo.slu.se/uploads/aTrafik/Trafiks%C3%A4kerhetH%C3%A4st080703.pdf>>, tillgänglig 21:a maj 2015

⁴ H. Elgåker et al, 'Horse riding posing challenges to the Swedish Right of Public Access', *Land Use Policy* [online], vol. 29, nr. 2, 2012, <<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0264837711000597>>, tillgänglig 25:e maj 2015

⁵ E. Möllerström, 'Ridning i landskapet: planering för ökad tillgänglighet för ryttare', Sveriges Lantbruksuniversitet, LTJ-fakulteten, Landskapsarkitekturprogrammet, [online] (Självständigt arbete vid LTJ-fakulteten, SLU), 2010, <<http://stud.epsilon.slu.se/1303/>> tillgänglig 25:e maj 2015

⁶ U. Cronvall, telefonintervju, 20:e april 2015

⁷ H. Elgåker & B.L. Wilton, 'Horse farms as a factor for development and innovation in the urban-rural fringe with examples from Europe and Northern America', i H. Tanvig ed. *Innovation Systems and Rural Development*.

Proceedings of the 10th annual conference, Vejle, Danmark, Nordic-Scottish University for Rural and Regional

Development [online], 2007, s 43-55, <http://www.reseau-pwdr.be/media/271542/070308_pub_innovationsystemsandruraldevelopment.pdf#page=43>, tillgänglig 25:e maj 2015

de nya lösningarna. Tanken har varit att undersöka om satsningar på ridleder är ett fungerande koncept att arbeta med både utifrån kommunalt intresse och ur ideella, privata intressen.

Frågeställning

De frågor som jag har valt att försöka svara på utgår därför utifrån den ökande problematiken kring markanvändning och allemansrätten, samt hur ideella föreningar arbetar tillsammans med kommuner för att tillgängliggöra naturen för ryttare. Frågeställningen lyder som följande:

- Varför finns det ett behov av att anlägga utmarkerade ridleder?
- Vilka mål och syften har befintliga ridleder i sydöstra Skåne, och uppfylls de idag?
- Är befintliga ridleder tillgängliga? För vem?

Material och metod

Jag har tagit avstamp i kandidatarbetet Ridning i landskapet av Elisabeth Möllerström från 2010⁸. I det arbetet skriver hon om processen att anlägga ridleder utifrån kommunens, brukarens och markägarens perspektiv. Med detta i åtanke och med hjälp av vetenskapliga artiklar, studentarbeten, översiktsplaner, rapporter och en intervju med projektledare har jag gjort en uppföljning på Möllerströms arbete.

Avgränsning och källkritik

På grund av arbetets begränsade tidsomfång har jag fått begränsa området jag undersöker, och har därför valt att fokusera på de sydöstra delarna av Skåne. Dessa fyra kommuner, dvs. Sjöbo, Tomelilla, Simrishamn och Ystad, samarbetar mycket och ingår bland annat i samma LEADER-område (förklaras nedan). Det är också med dessa kommuner som den ideella föreningen Ystad-Österlenregionens ridledsförening samarbetar med och som jag har valt att titta närmre på.

Det här arbetet har varit för kort för att kunna göra en kvantitativ intervjuundersökning med brukare. Istället har jag valt att vända mig till en person som får representera ridledsföreningarna och ridklubbarna i området. Jag har telefonintervjuat Ulla Cronvall, sekreterare och tidigare projektledare för Ystad-Österlenregionens ridledsförening. Hon har fått representera dagsläget kring ridlederna då det inte har funnits något annat material som behandlar frågan. Jag har kontaktat kommunerna som ingår i min avgränsning och de har samtliga i sin tur hänvisat mig vidare till Ulla. Mitt källmaterial utifrån kommunernas perspektiv har därför grundat sig på översiktsplaner och inte blivit så djupgående som jag hade önskat.

⁸ Möllerström, 2010

Begreppsförklaringar

Ridleder – I den här uppsatsen används beteckningen ridled och ridstig synonymt. Generellt sett brukar ridled syfta på en längre sträcka som sammanbinder punkter utan att nödvändigtvis återkomma till utgångspunkten, medan ridstigar brukar vara kortare och av mer lokal karaktär⁹.

LEADER – (efter franska: Liaison Entre Actions de Développement d l'Économie Rurale) syftar på samverkande åtgärder för att stärka landsbygdens ekonomi och utveckling. LEADER-projekt består av ett samarbete och partnerskap mellan tre aktörer inom den offentliga sektorn, privata sektorn och den ideella sektorn. Det är de boende på landsbygden själva som tar initiativ till projekt som kan bidra till en positiv utveckling på landsbygden, både ekonomiskt, socialt och miljömässigt.¹⁰

Beträda – smal sträng av insått vallgräs som lämnas obrukad längs åkerkanter och kan fungera som stråk ut i landskapet.¹¹

⁹ H. Elgåker, 'Planering och tillgänglighet för ridning i det skånska landskapet', Hästen i Skåne, 2011, <<http://www.hasteniskane.se/wordpress/313/>>, tillgänglig 21:a maj 2015

¹⁰ ibid.

¹¹ C. Sonesson, 'Beträda i det skånska jordbrukslandskapet – en studie av Lunds kommuns arbete med tillgängliggörande av det tätortsnära jordbrukslandskapet', Sveriges lantbruksuniversitet, fakulteten för naturresurser och lantbruksvetenskap, Landskapsarkitekturprogrammet, (Självständigt arbete, SLU), 2013, <<http://stud.epsilon.slu.se/6087/>> tillgänglig 25:e maj 2015

Nya landskap kräver nya sätt att planera på

Ändrade förutsättningar

Markanvändningen på landsbygden och i tätortsnära miljöer ändras i och med det ökande antalet hästar. Att hålla hästar kräver stora markområden och parallellt med att hästsektorn tar större plats ändras även de ekonomiska förutsättningarna i urbana och rurala miljöer. Den världsomfattande förändringen från industriellt samhälle till ett post-industriellt samhälle, tillsammans med de ännu okända konsekvenserna av klimatförändringarna, öppnar upp för nya möjligheter och behov när det kommer till fysisk planering.¹²

Detta medför bl.a. nya frågeställningar som rör utnyttjandet av markerna och allemansrätten. I Skånes åkerlandskap syns detta extra tydligt när dikotomin mellan urbant och ruralt bryts upp. En konsumentbaserad landsbygd med ett behov av multifunktionella landskap växer fram för att möta de problem som uppstår när traditionell markanvändning konfronteras med nya brukare och nya behov.¹³

Idag styrs landskapsplaneringen av tankar och ideal där natur och kultur skiljs åt, liksom stad och omland. När landskapet behandlas så mister planerarna möjligheten till multifunktionalitet, och skillnaden mellan det urbana och det rurala landskapet ökar.¹⁴ 1993 skrev Nigel Curry och Caroline Pack att de modernistiska tankarna går igen i planeringen för rekreation på landsbygden. Den empiriska förståelsen för brukarnas deltagande-mönster har varit dålig eftersom planering har delats upp i stad och omland.¹⁵ Vidare skriver Curry och Pack att så länge som rekreation på landsbygden inte får högre prioritet i planeringssammanhang så kommer beslut att grundas på lösa antaganden.

Hanna Elgåker skriver i sin doktorsavhandling från 2011¹⁶ att det fortfarande saknas strategier för multifunktionell planering. Men det saknas även verktyg att behandla de ökande kraven på multifunktionella aspekter i landskapet.¹⁷ Elgåker vidareutvecklar i sin avhandling att bristen på strategier tillsammans med de ändrade förutsättningarna på landsbygd och tätortsnära miljöer skapar nya konflikter mellan brukare och markägare.¹⁸

¹² H. Elgåker, 'Horse Keeping in Peri-Urban Areas – Changing Land Use with Possibilities and Conflicts', AgrD-avhandling, Sveriges Lantbruksuniversitet, Alnarp, 2011

¹³ *ibid.*

¹⁴ M. Qviström, 'Landscapes out of order: studying the urban rural fringe beyond the rural-urban divide', *Geografiska Annaler* [online], vol. 89B, nr. 3, 2007, <<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1468-0467.2007.00253.x/abstract>>, tillgänglig 25:e maj 2015

¹⁵ N.R. Curry & C. Pack, 'Planning on Presumption: The case of strategic planning for countryside recreation in England and Wales', *Land Use Policy* [online], vol. 10, nr. 2, 1993, <<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/026483779390005U>>, tillgänglig 25:e maj 2015

¹⁶ Elgåker, 'Horse Keeping in Peri-Urban Areas – Changing Land Use with Possibilities and Conflicts', 2011

¹⁷ Elgåker et al, 'Horse riding posing challenges to the Swedish Right of Public Access', 2012

¹⁸ Elgåker, 'Horse Keeping in Peri-Urban Areas – Changing Land Use with Possibilities and Conflicts', 2011

Urbaniseringen är en process som inte bara påverkar staden utan även det rurala landskapet eftersom urbanisering innebär en omstrukturering av hela samhället. Marc Antrop skriver att återkommande observationer är nödvändiga för att kunna följa utvecklingen och att framtidens landskap kräver nya idéer och strategier.¹⁹ För att kunna arbeta fram nya strategier krävs ett närmare samarbete mellan kommunal planering, regionala utvecklingsstrategier, lokala markägare och andra näringsutövare samt brukare.²⁰ Elgåker skriver även att landskapsarkitektens roll inte enbart är att hitta svar på egenformulerade frågor utan även att komma fram till praktiska riktlinjer och lösningar.²¹

Hästen i landskapet

Hästsektorn påverkar landskapet och det syns genom visuella förändringar men också genom hur marken används. Elgåker beskriver i sin avhandling hur hästsektorns markanvändning skapar nya landskap. Enligt henne förbättrar och förvaltar hästsektorn landskapet på ett sätt som bryter mot de traditionella sätten att bruka marken. Det vill säga att hästsektorn konsumerar mycket mark på grund av den produktion som krävs för att hålla hästar, förutom den mark som används till hagar, stall, ridhus och annan relaterad bebyggelse. Detta ger en ändrad markanvändning där det sker ett skifte i användningsområden från rent producerande lantbruk till nya funktioner.²²

Till följd av den omstrukturering som sker i jordbruket från småskaligt till storskaligt ökar antalet hästar per areaenhet. Hästen kan vara en bra landskapsvårdare eftersom den kan beta upp stora områden, vilket gynnar den biologiska mångfalden förutom de ekonomiska och rekreationella värdena. Men den kan även bli till en förstörare eftersom trycket och slitaget på marken ökar. Detta är inte speciellt för hästar utan gäller även andra lantbruksdjur liksom människor. Stängslade hagar står som motpol till de allt större och öppnare fälten och kan betraktas som avgränsande och stänger av tillgängligheten till landskapet.²³ Beträdor är något som gynnar både ryttare och den biologiska mångfalden. De fungerar som multifunktionella ytor och tilltalar många olika brukare. Fördelen med beträdor är att de inte är statiska utan kan plöjas upp när behovet finns och sås med sådana växter som gynnar flertalet arter i landskapet. De är alltså flexibla, multifunktionella ytor som når många brukare.²⁴

¹⁹ M. Antrop, 'Changing patterns in the urbanized countryside of Western Europe', *Landscape Ecology* [online], vol. 15, nr. 3, 2000, <<http://link.springer.com/article/10.1023/A:1008151109252#page-1>>, tillgänglig 25:e maj 2015

²⁰ Elgåker et al, 'Horse riding posing challenges to the Swedish Right of Public Access', 2012

²¹ Elgåker, 'Horse Keeping in Peri-Urban Areas – Changing Land Use with Possibilities and Conflicts', 2011

²² ibid.

²³ C. Svala, 'Hästen i landskapet [The Horse in the Landscape]', Institutionen för jordbrukets biosystem och teknologi, Sverige lantbruksuniversitet, Specialmeddelande 240, 2002

²⁴ A. Peterson et al, 'Recreation in Swedish agricultural areas – public attitudes to multifunctional greenway designs', i J.G Fábos et al ed. *Proceedings of Fábos Conference on Landscape and Greenway Planning* [online], Corvinus University of Budapest, Budapest, 2010, <http://slub-primo.hosted.exlibrisgroup.com/primo_library/libweb/action/search.do?vid=SLUB_V1&backFromPreferences=true>, tillgänglig 25:e maj 2015

Till följd av den ökande befolkningstätheten i kombination med den ökande hästtätheten minskar andelen allmänt tillgänglig mark. När städerna förtätas tas ibland allmänrättslig mark i bruk. Det är inte bara städer och tätortsnära miljöer som får en högre konkurrens om marken. Även kommuner med stor andel jordbruksmark har en lägre andel allmänt tillgänglig mark. I relation till övriga Sverige ligger Skåne längst ner i listan angående tillgänglig mark per invånare och kilometerzon. Skåne är samtidigt ett av Sveriges hästtätaste län med strax under fem hästar per kvadratkilometer.²⁵

Figur 1: Hästen Svante och ponnyn Wille i sina hagar på en av Skånes många hobbygårdar som har vuxit fram i närheten av större anläggningar. Foto: Rebecka Persson, 2015

Större hästgårdar samlar ofta mindre gårdar runt om sig eftersom de större gårdarna ofta erbjuder bra ridmöjligheter och resurser. Detta skapar kluster av hästgårdar som lyfter upp frågor och behov av planering kring hälsa, säkerhet och tillgänglighet m.m. I dessa kluster ökar också slitaget på markerna, vilket kan vara en bidragande faktor till fler konflikter mellan parter såsom markägare och ryttare.²⁶

Hästen i trafiken

Hästen klassas av Transportstyrelsen som långsamtgående fordon, och ska därför använda vägbanan för bilar när de vistas ute i trafiken. Det är inte tillåtet att rida eller köra på gång- och cykelväg, och inte heller på motorväg eller motortrafikled. För ridning och körning på väg gäller alltså trafikreglerna för bil.²⁷ De ridvägar som finns idag används inte enbart till träning utan även som transportsträcka till andra ridanläggningar. Förut kunde ryttare bruka mindre vägar som inte var så vältrafikerade, men på grund av jordbrukets strukturrationalisering har dessa vägar minskat i antal. För ryttarna innebär det att de därmed tvingas att rida på större vägar

²⁵ Elgåker, 'Planering och tillgänglighet för ridning i det skånska landskapet', 2011

²⁶ Elgåker & Wilton, 2007

²⁷ Transportstyrelsen, 'Hästar i trafiken', *Transportstyrelsen [websida]*,

<<https://www.transportstyrelsen.se/sv/vagtrafik/Trafikregler/Gaende-rullstolsburen-rullskridskor/Hastar-i-trafiken/>>, tillgänglig 21:a maj 2015

tillsammans med motortrafik (och hantera järnvägs korsningar, snabb trafik etc.).²⁸ Pinzke och Elgåker²⁹ skriver i sin trafikrapport att förutsättningen för att alla ska kunna vara säkra i trafiken är att det finns en förståelse för varandra och att attityden och beteendet gentemot andra i trafiken ändras.

Det är inte enbart den enskilda hobbyridningen som ökar i tätortsnära miljöer och på landsbygden. Hästturismen ökar också allt mer. Genom hästturismen sammanförs ofta ovana ryttare i grupp. En vanlig aktivitet för denna typ av turism är uteritter, och när det inte finns tillgängliga miljöer att rida till på ett säkert sätt tvingas grupperna ofta att rida en eller flera delsträckor på trafikerade vägar. Detta innebär större risk för olyckor i samband med aktiviteten ifråga.³⁰

Slitage och skador på marken

Ryttare och kuskar får nyttja mark enligt allemansrätten, men till följd av det ökade antalet hästar ökas även belastningen på marken och allemansrätten utmanas.³¹ Hästar påverkar marken mer än t.ex. vandring och cykling och slitaget ökar på marken i samband med ridning.³² Det är särskilt när ryttare rider i grupp som risk uppstår att marken kan skadas. Detta påverkar inte bara markägare, utan även andra brukare såsom vandrare, cyklister och, där vädret tillåter, skidåkare.³³ I en finsk studie från år 2009³⁴ där forskarna undersökte olika brukargrupper skador på mark konstaterades det att ett färre antal hästar påverkar marken fysiskt lika mycket som en grupp med fler vandrare på anlagda leder. De konstaterade även att olika typer av brukare kräver olika skötselåtgärder.³⁵

Hästen i samhället

Elgåker³⁶ beskriver hur hästsektorns ekonomiska utveckling utmanar de traditionella strategierna kring rural ekonomisk utveckling. Hon förklarar att utvecklingen formas av lokala traditioner, förordningar och förutsättningar. Hästsektorn är i många fall gränsöverskridande. Den inkluderar och engagerar både privata och offentliga intressen. Genom detta berör den också informell, privat, ekonomi men även den offentliga ekonomin. Hästsektorns värden är även de gränsöverskridande. Både rekreationella och agrara värden berörs.³⁷ Hästsektorns heterogenitet betyder att funktionerna och brukarna inte alltid bor och verkar på samma plats. De som påverkar och gynnas av hästsektorn finns därför i både urbana och rurala sammanhang.

²⁸ Pinzke & Elgåker, 2008

²⁹ *ibid.*

³⁰ *ibid.*

³¹ Elgåker et al, 'Horse riding posing challenges to the Swedish Right of Public Access', 2012,

³² A. Törn et al, 'Comparing the impacts of hiking, skiing and horse riding on trail and vegetation in different types of forest', *Journal of Environmental Management* [online], vol. 90, 2009, <<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0301479708002533>>, tillgänglig 25:e maj 2015

³³ B. Bengtsson, *Allemansrätten – vad säger lagen?*, Naturvårdsverket, Solna, 2004

³⁴ Törn et al, 2009

³⁵ *ibid.*

³⁶ Elgåker, 'Horse Keeping in Peri-Urban Areas – Changing Land Use with Possibilities and Conflicts', 2011

³⁷ *ibid.*

Exempelvis kan en ridskola som ligger tätortsnära eller på landsbygden ha elever från staden och boende på hobbygårdar ute i landsbygden kan arbeta i staden. Detta gör hästsektorn till något som inte enbart rör de urbana eller de rurala samhällsdelarna. Elgåker skriver att interaktionen mellan det urbana och det rurala är alldeles för stor för att hästsektorn ska kunna klassas som det ena eller det andra.³⁸

Eftersom hästsektorn är gränsöverskridande på så många sätt bidrar den även till att diversifiera de ekonomiska förutsättningarna på framförallt landsbygden.³⁹ Hästar och hästnäring ses ofta som en möjlighet att locka fler, framförallt kvinnor, till landsbygden för att leva och verka, samt att driva företag.⁴⁰ Genom detta kan deltidjordbruk (hobby farms) bidra med inkommande skattepengar för kommunen samt skapa underlag för kommunal service såsom skola och vård.⁴¹ Ulla Cronvall, sekreterare i Ystad-Österlenregionens ridledsförening hävdar att det är en god tanke, och att den till viss del har en sanning i sig. Men för att få näringslivet att blomstra på landsbygden krävs starka initiativ från personer med kraftig entreprenörsanda, och det är svårt att skapa varaktiga projekt med enbart ett fåtal eldsjälar.⁴² Elgåker et al skriver att hästrelaterade aktiviteter kan ses som affärsverksamhet och ett särskilt sätt att nyttja mark som är skilt från den traditionella agrara näringen. Sådan verksamhet och markanvändning möjliggörs genom allemansrätt eller motsvarande användning av gemensamma tillgångar⁴³.

Enligt en rapport som den ideella föreningen Hästen i Skåne⁴⁴ har gett ut skapar 10 hästar i Sverige ett heltidsarbete. Hästarna i Skåne genererar med det beräkningssättet cirka 5 200 direkta heltidsarbeten utöver den extra sysselsättning som tillkommer för deltidssysselsättning. För att exemplifiera så räknar en hovslagare med att behöva sko ca 200 hästar per år för att kunna försörja sig. Detta innebär att Skånes alla hästar genererar jobb för 260 hovslagare på heltid.⁴⁵ Hästverksamheter finns i många former, både som företag och hobbyverksamhet. I sin kartläggning från 2009 skriver Bibbi Bonorden⁴⁶ att gemensamma önsningar från företagen för att de ska kunna utveckla sina företag är:

- Ökad samverkan mellan företagen.
- Ökad samverkan med den offentliga sektorn.
- Möjlighet till bättre ridvägar.
- Gemensam marknadsföring.
- Arbeta aktivt med näringspolitik.
- Stöd och rådgivning inom juridik.

³⁸ Elgåker, 'Horse Keeping in Peri-Urban Areas – Changing Land Use with Possibilities and Conflicts', 2011
³⁹ ibid.

⁴⁰ Elgåker et al, 'Horse riding posing challenges to the Swedish Right of Public Access', 2012

⁴¹ Elgåker & Wilton, 2007

⁴² Cronvall, 2015

⁴³ Elgåker et al, 'Horse riding posing challenges to the Swedish Right of Public Access', 2012

⁴⁴ Elgåker, 'Planering och tillgänglighet för ridning i det skånska landskapet', 2011

⁴⁵ ibid.

⁴⁶ Bonorden, 2009

Figur 2: Hästturismen ökar i hela landet. Här pausas det under en turridning i Vindelfjällen. Foto: Rebecka Persson, 2012

Några av de hästrelaterade företag som växer mest återfinns inom hästturismen. Turridning i grupp är den vanligaste produkten som tillhandahålls av företagen. Landets många ridleder erbjuder ytterligare former av hästturism. Längs lederna finns ofta möjlighet till att hyra häst eller vagn, kurser och utbildningar, bed & breakfasts och bed & box.⁴⁷

Catharina Svala skriver i sin rapport Hästen i landskapet⁴⁸ att hästverksamheter inte alltid syns i officiell statistik eftersom de ibland drivs som hobbyföretag. Hon skriver även att en av anledningarna till att hästverksamheter inte uppmärksammas och tas på fullt allvar är att de för det mesta drivs av kvinnor, vilka hon hävdar är samhällets osynliga sida. Det finns en tradition av att jordbruksrelaterade företag drivs av män och att det finns många fördomar som försvårar för kvinnornas möjligheter att driva företag menar hon. Samtidigt fungerar hästen som en överbyggare mellan fördomar mellan det urbana och det rurala. De populära hästinriktningarna på landets naturbruksgymnasier ger ungdomar från staden som är hästintresserade men inte har någon koppling till landsbygd och jordbruk en möjlighet att skapa förståelse och nya mötesplatser för ungdomar från olika delar av landet. Hästen blir en ambassadör för Sveriges lantbruk.⁴⁹

Allemansrätten - vad gäller?

Allemansrätten säger att vi alla har rätt att fritt röra oss över andras marker under förutsättning att vi uppträder med respekt för naturen, markägare och andra

⁴⁷ Bonorden, 2009

⁴⁸ Svala, 2002

⁴⁹ ibid.

människor som vistas där. Men denna gamla tradition utmanas av de nya belastningarna på markerna⁵⁰.

Naturvårdsverket förtydligar vad som gäller för ryttare. På sin hemsida⁵¹ skriver de att allemansrätten inte sträcker sig lika långt om du är ryttare som för fotgängare. Detta är på grund av den ökade skaderisken på marken. Därför är det extra viktigt att vara uppmärksam på markförhållanden för ryttare. När marken är blöt är det störst risk för skador. Det är inte tillåtet att rida på åkermark, vallar och andra planteringar på grund av skaderisken. Ryttare får heller inte rida över tomt eller gräsmatta utan lov. I nationalparker och naturreservat gäller i allmänhet förbud mot ridning på annat än utmarkerade leder. Det kan även vara totalförbjudet.

Rider ryttaren ofta och regelbundet i samma område bör hen ta kontakt med markägare och föra en dialog om hur marken får användas. Vill ryttaren dessutom lägga ut stockar eller annat på marken ska markägaren kontaktas. Ryttare får heller inte använda spår som är uppmärkta för andra syften av hänsyn till de brukarna. Markägare kan kräva skadestånd om det finns belägg för vårdslös ridning. Detta är kanske mest aktuellt för ridskolor och andra som rider i grupp då skadorna på marken blir större.⁵²

Om en person driver organiserad verksamhet är kravet på samråd ännu större, och verksamheten måste anmälas hos länsstyrelsen. Den som leder aktiviteten ses som ansvarig och blir skadeståndsskyldig om större skada på mark skulle ske. Miljöbalken ställer krav på organisatören att själv ha tillräckliga kunskaper om allemansrätten och att sprida kunskapen till gruppmedlemmar.⁵³

Lokala föreskrifter kan förekomma som inskränker allemansrätten, men allemansrätten kan även vidgas i områden där ridning annars är förbjuden, som till exempel i naturreservat.⁵⁴ Dessa lokala föreskrifter används i vissa fall av kommuner som en lösning på konflikter som uppstått kring markanvändning. Enligt Elgåker kan detta ses som ett prejudikat att frångå allemansrätten helt och hållet. I förlängningen kan det leda till ett allt mer privatiserat samhälle. Hon skriver även att problemen inte försvinner bara för att speciella restriktioner och regler introduceras eftersom behovet av tillgänglig miljö att rida i redan finns och växer sig allt större.⁵⁵

En markägare kan stänga en enskild väg för trafik så länge som hen inte får något offentligt bidrag för att förvalta vägen. Väg som erhåller offentligt stöd ska i regel hållas öppen för allmänheten. Detta betyder att markägaren inte kan neka ryttare tillträde

⁵⁰ Elgåker et al, 'Horse riding posing challenges to the Swedish Right of Public Access', 2012

⁵¹ Naturvårdsverket, 'Ridning', *Naturvårdsverket [websida]*, <<http://www.naturvardsverket.se/Var-natur/Allemansratten/Det-har-galler/Ridning/>>, tillgänglig 21:a maj 2015

⁵² ibid.

⁵³ ibid

⁵⁴ Bengtsson, 2004

⁵⁵ Elgåker, 'Horse Keeping in Peri-Urban Areas – Changing Land Use with Possibilities and Conflicts', 2011

eftersom hästar klassas som fordon.⁵⁶ Markägaren kan inte förbjuda bilar av märket Volvo att köra på den enskilda vägen och tillåta märket Saab. På samma sätt kan markägaren inte förbjuda andra typer av fordon, som t.ex. hästar, heller.⁵⁷

Möjliga miljöer att rida i

I det skånska åkerlandskapet med liten andel tillgänglig och/eller allemansrättslig mark kan beträdor vara ett välfungerande verktyg att arbeta med. De har fördelen att de ofta tillgängliggör mark samtidigt för fler typer av brukare. I en studie presenterad av Peterson et al. uttryckte brukarna önskan om variation i beträdorna i åkerlandskapet. För ryttarna var det viktigt med variation i längd och möjlighet att skapa olika spår runt åkerlandskapet. Markägarna i sin tur var mer återhållsamma och hade krav på att beträdorna inte skulle placeras så att de stör det storskaliga åkerlandskapet.⁵⁸

Hästar uppfattar världen på ett annat sätt än vi människor, vilket kan vara svårt att sätta sig in i för personer som inte har erfarenhet av att handskas med hästar. I Pinzke och Elgåkers trafikrapport⁵⁹ tas exempelvis hästars känslighet för variation i underlag. Författarna vidareutvecklar att hästar ofta uppmärksammar ändringar i textur och färg och kan reagera på exempelvis vitmålade asfaltstreck. De kan även reagera när de upplever sig trängda eller för plötsliga händelser och ljud såsom cyklister eller när en lastbil släpper på hydraulikbromsen. Den naturliga reaktionen för hästen är att fly, vilket kan leda till allvarliga olyckor när andra trafikanter är inblandade.

För att möjliggöra säkra miljöer för alla brukare bör planerare vara uppmärksamma på frågor som rör utformning av underlaget och markberedning för att lederna ska hålla så länge som möjligt, och kostnaderna därmed kan hållas nere. Ska ridleder anläggas på områden med många andra brukare kan planerarna försöka arbeta på sätt som trafikseparerar brukarna.⁶⁰ Med väl genomtänka tekniska lösningar är det fullt möjligt att skapa samexistens mellan cyklist och ryttare.⁶¹ Möllerström fastställer i sin uppsats⁶² att anläggandet av ridleder även tillgängliggör mark för andra brukargrupper än ryttare, exempelvis hundägare och vardagsmotionärer. Detta gör dock att kraven på skötsel och förvaltning höjs.

Aktörer

För att utveckla möjligheterna till tillgängliga ridmiljöer har ett flertal kommuner i Skåne arbetat tillsammans med privata initiativ och markägare för att skapa utmarkerade ridleder.⁶³ Tidigare problem kring tillgänglighet för ryttare, sådana

⁵⁶ Bengtsson, 2004

⁵⁷ Cronvall, 2015

⁵⁸ Peterson et al, 2010

⁵⁹ Pinzke & Elgåker, 2008

⁶⁰ ibid.

⁶¹ Svala, 2002

⁶² Möllerström, 2010

⁶³ ibid.

konflikter som tidigare har uppstått mellan brukare och markägare samt de bristande riktlinjerna från den kommunala planeringssidan har lett till att det tagits lokala och privata initiativ för att fylla behovet.⁶⁴ I Skåne har ett flertal kommuner, privata initiativtagare och markägare arbetat tillsammans för att öka kommunikationen mellan aktörerna. Det har bland annat uppstått ett flertal ridleds-/ridstigsföreningar som samlar aktörerna och för dialogen mellan parterna framåt.

Figur 3: Önskemål om olika ändamål för Skånes åkerlandskap är ofta orsak till konflikter mellan brukare och markägare. Foto: Rebecka Persson, 2015

Det finns ingen entydlig klassificering av hästar och närliggande sport och näring. Elgåker skriver i sin doktorsavhandling⁶⁵ att hästfrågor skulle kunna hamna under fritid och sport, miljö, hälsa och säkerhet, markanvändning och infrastruktur när kommunerna skriver sina översiktsplaner och visioner. Det finns alltså en separation och fragmentisering av frågorna och de behandlas olika i olika kommuner⁶⁶. Det ligger i kommunernas intresse att samordna de olika parternas intressen för att undvika konflikter. Ett välutbyggt ridvägsnät kan även leda till marknadspositiva fördelar för kommunen, så att kommunen upplevs mer attraktiv av boende och besökare. Om kommunen inte tar hänsyn till ryttarna och hästsektorns behov riskerar de att förlora en målgrupp med starka sociala och ekonomiska värden.⁶⁷

Förutom de rent ekonomiska fördelarna kan ridleder och lättillgängliga ridmiljöer bidra till en mer levande landsbygd då målgruppen för landsbygdsutveckling breddas och fler kan ta del av det landsbygdskommunerna har att erbjuda.⁶⁸ Därmed kan anlagda ridleder och en god planering av ridmiljöer även bidra till att nå flera av de

⁶⁴ Elgåker et al, 'Horse riding posing challenges to the Swedish Right of Public Access', 2012

⁶⁵ Elgåker, 'Horse Keeping in Peri-Urban Areas – Changing Land Use with Possibilities and Conflicts', 2011

⁶⁶ H. Elgåker, 'The new equine sector and its influence on multifunctional land use in peri-urban areas', *Geojournal*, DOI 10.1007/s10708-010-9398-y, 2010

⁶⁷ Möllerström, 2010

⁶⁸ Cronvall, 2015

sexton nationella miljömålen, t.ex. levande skogar, ett rikt odlingslandskap och god bebyggd miljö.⁶⁹

Vissa kommuner skapar även egna ridslingor och ridleder utanför samarbetet med ridledsföreningarna. Av de kommuner som innefattas av avgränsningen prioriterar inte alla kommuner detta, och ridningen är inte alltid jämställd andra idrotter och fritidsaktiviteter i kommunerna.⁷⁰ Enligt Ulla Cronvall⁷¹ och Hanna Elgåker⁷² blir frågan om tillgänglig ridmiljö därför också en genusfråga.

Enligt Ulla Cronvall är kraven på ridleder och ridslingor från brukarnas perspektiv inte många. Det brukarna främst vill ha är möjligheten att kunna ta sig till sin ridmiljö utan att behöva korsa hårt trafikerade vägar samt att terrängen inte ska vara för tät och svår, t ex. vill ryttarna inte få grenar i ansiktet när de rider.⁷³

Kommunikationen mellan aktörerna är något som Hanna Elgåker et al har undersökt i sin studie *Horse riding posing challenges to the Swedish Right of Public Access*⁷⁴. Genom en studie där de har ställt frågor till både brukare (dvs. ryttare) och markägare i Skåne, Västra Götaland och Gävleborg har de undersökt hur kommunikationen ser ut. Resultaten visar att markägarna ofta upplevde att ryttare inte respekterar hur de anser att ridning bör ske på deras mark. Ryttarna i sin tur ansåg att de mycket väl hade kunskap och insikt om vad markägarna ställer för krav vid nyttjande av deras marker, och att de följde markägarnas krav.⁷⁵

Ulla Cronvall säger att Ystad-Österlenregionens ridledsförening inte har stött på problem i kommunikationen med markägare. Men hon understryker att de alltid har mötts ansikte mot ansikte och fört en personlig dialog. Hon menar att det är så man lyckas med kommunikation, att nå ut till aktuella personer i en rak dialog i personliga möten. Det viktiga är alltså att föra dialogen på rätt nivå så att ingen part känner sig förbisedd. Från föreningens sida menar hon att det är föreningarna själva som måste ta första steget till en dialog då det inte alltid finns ett engagemang att ta tag i frågan hos markägarna, men att de generellt sätt är sympatiska mot ett samarbete.⁷⁶

Genom sin medverkan i olika projekt som rör ridbara miljöer legitimerar en kommun att behovet finns. Kommunen markerar även att det finns en medvetenhet om behovet och problemen. När frågorna om ridleder och andra ridbara miljöer diskuteras fungerar kommunen som en faciliterande neutral part. Kommunen representerar en mötesarena för de parter som är inblandade i frågan. Kommunen kan även koordinera

⁶⁹ Naturvårdsverket, 'Sveriges miljömål', *naturvårdsverket [websida]*, <<http://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/>>, tillgänglig 25:e maj 2015

⁷⁰ Cronvall, 2015

⁷¹ ibid.

⁷² Elgåker, 'Horse Keeping in Peri-Urban Areas – Changing Land Use with Possibilities and Conflicts', 2011

⁷³ Cronvall, 2015

⁷⁴ Elgåker et al, 'Horse riding posing challenges to the Swedish Right of Public Access', 2012

⁷⁵ ibid.

⁷⁶ Cronvall, 2015

och binda samman olika projekt. Med sitt ovanifrånperspektiv kan kommunen identifiera områden som har ett behov av punktinsatser.⁷⁷

Problem och konflikter

En rad olika problemsituationer kan uppstå i samband med ridning i naturen. Några av dem beskrivs nedan.

Det kan uppstå problem när andra brukare tar för sig och använder mark som är specifikt markerad för ryttare och kuskar. Till exempel kan problem uppstå om hundägare rastar sina hundar på mark som en ridledsförening betalar för och får bruka genom avtal med markägarna. Om hundarna och deras ägare inte uppför sig på det sätt som är överenskommet mellan markägare och ridförening uppstår frågan om vem som är ansvarig om marken skadas. Detta kan leda till att markägaren inte längre vill upplåta marken till rekreation och motion på grund av att andra brukargrupper inte uppför sig som önskat.⁷⁸

Anlagda ridleder väcker frågan om tillgänglighet för alla. Ibland går lederna över mark där rätten till användningen har förhandlats fram av en förening tillsammans med markägaren. Där gäller inte allemansrätten på leden eftersom detta avtal gör den till en anläggning enligt lag.⁷⁹ Sådana avtal kan ses som ett första steg i en allt mer privatiserad värld. När någon börjar betala för att använda mark så öppnas det upp för exkludering.⁸⁰ I en studie av Elgåker et. al. tycker hälften av markägarna och 70 % av ryttarna att hobbyryttare inte skulle behöva betala för att nyttja privatägd mark.⁸¹ Studien visar även att acceptansen för allemansrätten är ett problem ur markägarnas synvinkel. För ryttarna är allemansrätten nödvändig för att kunna utföra sina aktiviteter.

Enligt Bibbi Bonordens rapport från 2009⁸² är det gemensamt för hela landet att det saknas samordning inom den regionala planeringen, och en samverkan med den offentliga sektorn behövs för att hästnäringen ska kunna utvecklas. Catharina Svala skriver att många inom hästsektorn ofta upplever att kommuner är ovilliga och ointresserade av planering av ridvägar och nya anläggningar. Hon menar att kommuner ofta missar att tänka på de privata gårdar och anläggningar som växer fram kring välfungerande anläggningar.⁸³ Dessa gårdar skapar som tidigare nämnts så kallade kluster, samlingsplatser där hästnäringen koncentreras.⁸⁴

Bonorden noterar även att kommuner ofta är involverade i konflikter där hästhållningen är en part. Det kan handla om motsättningar gentemot övrigt friluftsliv,

⁷⁷ Elgåker, 'Horse Keeping in Peri-Urban Areas – Changing Land Use with Possibilities and Conflicts', 2011

⁷⁸ Elgåker, 'Planering och tillgänglighet för ridning i det skånska landskapet', 2011

⁷⁹ ibid.

⁸⁰ Elgåker, 'Horse Keeping in Peri-Urban Areas – Changing Land Use with Possibilities and Conflicts', 2011

⁸¹ Elgåker et al, 'Horse riding posing challenges to the Swedish Right of Public Access', 2012

⁸² Bonorden, 2009

⁸³ Svala, 2002

⁸⁴ Bonorden, 2009

nybyggnation av bostäder eller nydragningar av vägar. Grannar hävdar ibland att hästarna ger upphov till lukt, flugor och allergiska reaktioner och vänder sig till myndigheterna för att få bort hästarna.⁸⁵ Detta har Elgåker et al studerat närmare. I sin studie fann de att detta inte stämmer och att hästar inte påverkar allergier mer än exempelvis andra djur och pollen.⁸⁶ När bebyggelsen närmar sig ridanläggningar är det hästarna och hästverksamheterna som får flytta, vilket gör att tillgängligheten till dem minskar. Exempelvis kan barn då inte längre ta sig via kommunala transportmedel till stallet.⁸⁷

Hästen är en kulturarvbärare och skapar därigenom konflikter som utgår från traditionella och historiska punkter. Historiskt sett har hästen varit knuten till alla samhällsklasser och sporten har utvecklats utifrån de olika traditionerna. Som exempel kan nämnas dressyr som utvecklats från högadelns hästhållning och travet från allmogens hästkultur.⁸⁸ Svala menar att det historiska arvet gör att det finns motsättningar inom hästsektorn som kan vara osynliga för utomstående, likväl som motsättningar mellan hästsektorn och utomstående. I många fall är detta omedvetet, men ett arv av symboliska värden såsom klasskillnader. Sådana konflikter kan undvikas om planerare får en stadig plattform att utgå ifrån och om de medvetet kan anpassa planering efter de olika behov som finns inom sektorn.

I områden där konkurrensen om marken är hög kan hästar ses som ett hot och uppges som en källa för konflikt.⁸⁹ Peterson et al skriver att beträdor är ett bra sätt att tillgängliggöra mer mark, men de är ofta för smala för fler typer av rekreation samtidigt. När flera brukargrupper använder marken samtidigt kan det uppstå situationer där alla inte får plats på ett säkert sätt. I studien uppgav markägare med känslig gröda att de var skeptiska till att låta ryttare och andra typer av brukare använda fälten eftersom de har dålig erfarenhet av skadade grödor och nerskräpning.⁹⁰ Det är inte bara beträdor som har ett biologiskt värde. Även småvägar har biologiska värden och underlättar även tillgänglighet där de inte är hårt trafikerade. Men dessa småvägar blir allt oftare bortrationaliserade i och med omstruktureringen i dagens storskaliga jordbrukslandskap.⁹¹

Enligt Svala använder planerare och kommunerna ofta argumentet att det är svårt att nå ryttarna som brukare när beslut ska tas. Genom detta ursäktar de sig varför de inte tar hänsyn till hästar och ryttare i planeringsprocessen.⁹² Elgåker skriver att avsaknaden av kommunikation och tillit mellan aktörerna är grunden till de

⁸⁵ Bonorden, 2009

⁸⁶ H. Elgåker et al, 'Horse keeping in urban and peri-urban areas – New conditions for physical planning in Sweden', *Geografisk Tidskrift – Danish Journal of geography*, vol. 110, nr. 1, 2010

⁸⁷ Svala, 2002

⁸⁸ *ibid.*

⁸⁹ Elgåker, 'Horse Keeping in Peri-Urban Areas – Changing Land Use with Possibilities and Conflicts', 2011

⁹⁰ Peterson et al, 2010

⁹¹ Svala, 2002

⁹² *ibid.*

motsättningar som idag finns.⁹³ Bristen på strategi från planerare på både lokal, regional och nationell nivå gör att Elgåker poängterar att politiker på alla nivåer måste ta problemen som uppstår kring hästhållningen på allvar. Hon menar att nya riktlinjer och strategier måste dras upp för att planerarna ska kunna hantera det ökade hästantalet och de nya förutsättningarna i framförallt tätortsnära miljöer och på landsbygden.

Behov och planering för ridleder

Tillgången till landskapet och att komma ut i naturen är några av de viktigaste skälen till att personer skaffar häst eller börja rida enligt Elgåker et als studie från 2012.⁹⁴ Möllerström⁹⁵ skriver i sin uppsats att hästen måste få ta plats i planeringen eftersom sporten når många olika människor och brukare. Hon skriver även att det är en stor skillnad i att låta privata initiativ att skapa ridleder och bekosta dessa med en medlemsavgift och att kommunen skapar och förvaltar tillgängliga ridmiljöer.

I sin doktorsavhandling skriver Elgåker⁹⁶ att det finns ett behov av socialt ansvar i form av nya planeringsverktyg i rurala områden. Hon menar att problematiken ligger på flera nivåer, exempelvis den egna gården, kvarteret, kommunen, länet och landskapet. Alla dessa nivåer behöver lösningar som involverar ett närmare samarbete mellan kommunal planering, regional utvecklingsstrategi och lokala markägare, verksamhetsutövare och brukare. Det vill säga att nya planeringsverktyg krävs på både samhällsnivå och individnivå.

Ett kritiskt moment för samarbetet kring ridleder som privata initiativ är markägarnas samarbetsvilja. Det är med deras välvilja och godkännande som projekten kan drivas igenom och anläggas.⁹⁷ Eftersom förutsättningarna har ändrats och det sker en utveckling av det demokratiska landskapet behöver hanteringen av ridleder och andra ridmiljöer speciell förvaltning genom planeringsprocessen med allt större krav på dialog mellan parterna.⁹⁸

Det är viktigt att ha hästsektorns markanvändning i åtanke när det ska planeras för tillgänglig ridning i och med att den skapar nya landskap och förvaltar det som redan finns. Frågan om planering berör inte enbart det som tillämpas enligt lag utan tar även upp nya avtal och ny produktion av service på landsbygden.⁹⁹ Planeringsverktyg som inkluderar och uppskattar hästrelaterade aktiviteter är efterfrågade från alla aktörers sida. Regionala aktörer uttrycker en önskan om att kombinera hästfrågorna med landsbygdsfrågorna.¹⁰⁰

⁹³ Elgåker, 'Horse Keeping in Peri-Urban Areas – Changing Land Use with Possibilities and Conflicts', 2011

⁹⁴ Elgåker et al, 'Horse riding posing challenges to the Swedish Right of Public Access', 2012

⁹⁵ Möllerström, 2010

⁹⁶ Elgåker, 'Horse Keeping in Peri-Urban Areas – Changing Land Use with Possibilities and Conflicts', 2011

⁹⁷ Möllerström, 2010

⁹⁸ *ibid.*

⁹⁹ Elgåker, 'Horse Keeping in Peri-Urban Areas – Changing Land Use with Possibilities and Conflicts', 2011

¹⁰⁰ *ibid.*

I praktiken är det i dagsläget tillämpningen och tolkningen av allemansrätten som styr de problem som uppstår kring markanvändning. Markägare och brukare kan ha olika åsikter om hur långt allemansrätten ska gälla. När hästsektorn växer ändras den balans med markägare som tidigare har varit underförstådd. När lagarna som kontrollerar allemansrätten inte är tillräckliga uppkommer frågan om vem som är ansvarig för marken och vem som ska förvalta den på lokal nivå.¹⁰¹

Ridledsföreningar

Exempel Ystad-Österlenregionens ridledsförening

Ett verktyg för att göra landskapet tillgängligt för ryttare har varit privata initiativ som har arbetat nedifrån och upp mot kommun och markägare. Föreningarna har arbetat med att kommunicera med alla parter och att främja ett samarbete mellan alla aktörer.¹⁰²

Ett sådant projekt är Ystad-Österlenregionens ridledsförening. Projektet startades tack vare LEADER¹⁰³-finansiering från EU. Därmed kunde Ulla Cronvall anställas som projektledare under uppstartningsfasen. Enligt Hästen i Skånes rapport¹⁰⁴ upphörde LEADER-stödet 2012-12-31 och då utgick även Cronvalls tjänst som projektledare. Ystad-Österlenregionens ridledsförening fungerar som en sammanförande länk för brukarna.¹⁰⁵ Föreningen har fört ryttarnas talan i dialogen mellan aktörerna och syftar till att anlägga och utveckla ridleder för att skapa goda möjligheter att rida i skog och mark¹⁰⁶. Cronvall, som idag sitter som sekreterare i föreningen, säger att satsningen framförallt har fokuserat på säkrare sätt att komma ut i naturen.

Ulla Cronvall uppger att föreningen har gjort kortare slingor för att främja vardagsrutinerna och längre leder för ett mer turistrelaterat syfte. Ett syfte för föreningen är också att sprida kunskap om hur ryttare ska uppföra sig i skog och mark. Ett krav från markägarna när anlagda ridleder har kommit på tal är att föreningen ansvarar för att medlemmarna är informerade om bl.a. allemansrätten. Föreningen informerar bland annat alla medlemmar i föreningen och ungdomarna på Bollerups naturbruksgymnasium för att kunna förebygga eventuella konflikter. Visionen är att kunna koppla samman Skåne med en stor ridled, nästan som vandringsleden Skåneleden.¹⁰⁷

Ystad-Österlenregionens ridledsförening har arbetat tillsammans med kommun och markägare i Simrishamn, Sjöbo, Tomelilla och Ystad. Till en viss del har lederna dragits på vägar med statligt stöd. Ridlederna motiveras, enligt föreningen, genom de positiva

¹⁰¹ Elgåker, 'Horse Keeping in Peri-Urban Areas – Changing Land Use with Possibilities and Conflicts', 2011

¹⁰² Möllerström, 2010

¹⁰³ Se begreppsförteckning

¹⁰⁴ Elgåker, 'Planering och tillgänglighet för ridning i det skånska landskapet', 2011

¹⁰⁵ Cronvall, 2015

¹⁰⁶ Elgåker, 'Planering och tillgänglighet för ridning i det skånska landskapet', 2011

¹⁰⁷ Cronvall, 2015

faktorer som gynnar den lokala landsbygden. Dessa faktorer är enligt Hästen i Skånes rapport¹⁰⁸:

- Projektet skapar en ökad säkerhet för de ridande.
- Projektet bidrar till en levande landsbygd genom fler sälj- och arbetstillfällen och en ökad året runt-sysselsättning.
- Projektet bidrar till ökad folkhälsa.

Ett fåtal av ridlederna och ridslingorna är anlagda och förvaltas av andra än föreningen. Dessa undantag har anlagts av kommunen, Region Skåne eller Länsstyrelsen.¹⁰⁹ Föreningen har med både sina egna och dessa dragningar på sin hemsida i syfte att informera medlemmarna och utomstående om att dessa ridleder också finns och får användas.¹¹⁰ Efter att LEADER-stödet upphörde var tanken att medlemsavgifter skulle finansiera arbetet med och förvaltandet av ridlederna. Detta medlemskap ska visas genom att ett löst kort ska bäras väl synligt.¹¹¹

Föreningen markbearbetar inte sina ridleder och sätter inte heller ut stora skyltar. Cronvall säger att ridningen ska ske på naturens villkor och i samklang med den, och det är den upplevelsen föreningen strävar efter. För att undvika konflikter där föreningen har leder på icke allemansrättslig mark sätter de upp enkla skyltar, men skyltarna ska inte störa naturupplevelsen. Föreningen arbetar i förhållande till kommunernas översiktsplaner för att se om det är möjligt att dra en ridslinga samtidigt som kommunen anlägger en cykelväg.¹¹²

Ridlederna idag

Enligt Ulla Cronvall uppfylls de mål som sattes upp vid projektstarten idag. För Ystad-Österlenregionens ridedsförening är det arbetsamt att jobba med en så stor yta som de gör och med ett flertal kommuner som samarbetspartners. Generellt är brukarna inte benägna att engagera sig så mycket, men föreningen anordnar medlemsritter och har haft föreläsningar med framstående ryttare som t.ex. Ulla Håkansson och Anna Hassö för att försöka koppla förebilder till unga (och vuxna) ryttare, samt att sprida kunskap om hur ryttare kan arbeta med hästen ute i naturen.¹¹³

Ridlederna används idag till både ridning och körning så som det är tänkt. Ulla Cronvall säger att det är svårt att veta exakt hur lederna brukas eftersom det inte förs någon statistik, men att hon och föreningen upplever att de används kontinuerligt för vardagsbehov, och även av mer långväga gäster. Funktionen för ridlederna varierar enligt Cronvall. En del av lederna används ofta till vardags, men en del lockar även mer långväga gäster och fyller ett kanske mer turistrelaterat inslag. Vissa sträckor har

¹⁰⁸ Elgåker, 'Planering och tillgänglighet för ridning i det skånska landskapet', 2011

¹⁰⁹ ibid.

¹¹⁰ Cronvall, 2015

¹¹¹ Elgåker, 'Planering och tillgänglighet för ridning i det skånska landskapet', 2011

¹¹² Cronvall, 2015

¹¹³ ibid.

föreningen arbetat med en specifik målgrupp i åtanke, exempelvis Borrby där ridskolan har haft ett stort behov av att komma ut i naturen.¹¹⁴

Vissa delar av ridlederna är inte tillgängliga för allmänheten, eftersom de dragningarna har uppkommit som projekt tillsammans med markägaren och därmed gäller inte allemansrätten på just den sträckan. Föreningen upplever att markägarna och, framförallt, kommunerna inte tar för sig i frågan, och att det är upp till föreningen själv att föreslå dragningar och undersöka var luckor i systemet finns.¹¹⁵

Det är svårt för föreningen att få arbetet helt finansierat av medlemsavgifter eftersom många dragningar som kommunen vill jobba med går på allmänrättslig mark, vilket gör att de redan är tillgängliga för allmänheten. Enligt Cronvall är de involverade kommunerna olika bra på att ta tag i tillgänglighetsfrågorna. I Simrishamn exempelvis har man ändrat i sina ordningsstadgar angående tillgänglighet på badstränder under sommaren för att underlätta tillgängligheten till naturområdet på Haväng. För att kunna vada ut genom sundet med häst har man därför skapat en korridor på stranden. Området är tillgängligt när militären inte har skjutövningar.

För att få igång medlemmarna och skapa intresse för ridlederna ordnar föreningen uttritter i grupp där man går efter lite olika teman (exempelvis "lär din häst gå i vattnet") där man även tar tillfället i akt att sprida kunskap.

De involverade kommunerna är positiva till det arbete som föreningen gör enligt Cronvall. Hon säger att detta främst beror på att föreningen faktiskt gör kommunernas jobb. Eftersom syftet med projekten är att bidra till säkra och hållbara ridvägar för vardagsutnyttjande, utveckla ridvägarna i samförstånd med alla aktörer, arbeta fram förutsättningar för ökad hästturism och att arbeta mot allemansrätten för att undvika framtida konflikter¹¹⁶ menar Cronvall att när ridlederna når så många brukare, och olika brukargrupper bör ansvaret föras över på kommunen att anlägga, driva och förvalta ridlederna. Cronvall säger att föreningen upplever att när andra brukargrupper börjar nyttja lederna och kommunerna tar ett större ansvar får ridningen automatiskt ta ett steg tillbaka i prioriteringslistan.¹¹⁷

Hästen i Skånes rapport skriver att kommunens roll är att möta hästsektorns starka engagemang. Genom att hantera frågan om tillgängligheten i landskapet kan kommunerna dra nytta av den starka drivkraft för ekonomi, natur och sociala värden som hästsektorn för med sig i det Skånska landskapet.¹¹⁸ Dialogen med markägarna tycker Cronvall fungerar bra så länge parterna möts på deras egna villkor. Exempelvis är föreningens ordförande lantbrukare och kan relatera till markägarnas synpunkter.

¹¹⁴ Cronvall, 2015

¹¹⁵ ibid.

¹¹⁶ Elgåker, 'Planering och tillgänglighet för ridning i det skånska landskapet', 2011

¹¹⁷ Cronvall, 2015

¹¹⁸ Elgåker, 'Planering och tillgänglighet för ridning i det skånska landskapet', 2011

Cronvall vidareutvecklar att det är bra att jobba med olika målgrupper och ha en bred kunskapsbas inom föreningen och ett öppet sinne.¹¹⁹

Sjöbo är den kommun vars översiktsplan¹²⁰ tydligast behandlar hästsektorn och ridleders betydelse för kommunen. Enligt översiktsplanen bedömer kommunen att det är angeläget att möjliggöra och tillgängliggöra för hästsektorn och ryttare. Kommunen skriver att anordnande av ridleder prioriteras högt och att de vill utveckla hästsektorn inom kommunen. Tomelilla kommun håller på att arbeta fram en ny översiktsplan under 2015. I den gällande från 2002¹²¹ står inget om tillgänglighet till landskapet för ryttare. Inte heller under Ystad kommuns visioner i deras översiktsplan¹²² står det något om att utveckla möjligheterna för ridning. Även Simrishamns kommun håller på att arbeta fram en ny översiktsplan. I gällande dokument från 2001 behandlas inte tillgänglighet för ryttare men i utställningsdokumenten för den nya översiktsplanen står det att läsa:

Ridsport är stort i kommunen men de utstakade ridvägarna relativt få. Det vore mycket gynnsamt att på sikt försöka binda samman de ridvägar som går och att beakta möjligheten att kombinera cykel- och ridleder vid nyanläggning. Denna typ av stråk kan inrymmas i åkerkanten och anläggas i ägo gränser och dikeskanter, längs vattendrag, gamla vägar och järnvägsbankar.¹²³

Slutsats

Utifrån den frågeställning jag har jobbat med drar jag vissa slutsatser. Det är tydligt att det finns en motsättning mellan den traditionella planeringen och det behov av multifunktionella ytor och lösningar som idag finns. Det finns även en skillnad mellan den samhällsekonomiska nyttan och den företags-/privatekonomiska nyttan att öka tillgängligheten för ryttare. Alla vinner på en mer attraktiv landsbygd, men vinsterna och insatserna är inte jämt fördelade mellan de olika aktörgrupperna.

När det saknas strategier och verktyg för multifunktionell planering kan det uppstå konflikter. Aktörerna har olika intressen om hur landskapet ska användas. Men gemensamt är att samarbete gynnar alla parter mer än långdragna konflikter. Tillgänglighet till landskapet blir en demokratisk fråga som i yttersta mån berörs av dessa konflikter. När verktyg och strategier saknas blir det dessutom otydligt vem som bär ansvaret för tillgängliga miljöer. Det är i detta vakuum som ridledsföreningarna har uppstått.

¹¹⁹ Cronvall, 2015

¹²⁰ Sjöbo kommun, 'Översiktsplan', *Sjöbo kommun*, 2009, <<http://www.sjobo.se/bygga-bo-och-miljo/samhallsplanering/oversiktsplan/oversiktsplanen-alla-dokument/>> tillgänglig 25:e maj 2015

¹²¹ Tomelilla kommun, 'Översiktsplan', *Tomelilla kommun*, 2002, <<http://www.tomelilla.se/bygga-bo-miljo/kommunens-planarbete/oversiktsplanering/gallande-op-2002/#.VWMAc03vpaS>>, tillgänglig 25:e maj 2015

¹²² Ystad kommun, 'Översiktsplan', *Ystad kommun*, 2005, <<http://ystad.se/boende--miljo/planer-och-program/oversiktsplanering-/oversiktsplan-2005/>>, tillgänglig 25:e maj 2015

¹²³ Simrishamns kommun, 'Del 2 A - Planeringsförutsättningar - Människorna och samhället utställningshandling', *Simrishamns kommun*, 2015, <<http://simrishamn.se/sv/visions-och-oversiktsplanearbete/Oversiktsplan-for-Simrishamns-kommun1/>>, tillgänglig 25:e maj 2015

Mitt material visar att det behövs tydligare riktlinjer/krav om tillgänglighet på flera nivåer. Frågan måste tas upp på såväl lokal, kommunal, regional som nationell nivå. Samtidigt går det inte att planera eller skapa krav för planering av alla situationer, vilket innebär att det också finns ett behov av privata initiativ och en ökad samordning mellan alla inblandade aktörer. Ett starkare plankrav gör att alla aktörer vinner genom tydliga riktlinjer att förhålla sig till. En ökad samordning mellan aktörerna minskar risken att en grupp lämnas ute i planeringsprocessen. Med tydliga strategier och ett tydligt samarbete minskar risken för att konflikter uppstår.

Från ryttarsidan och hästsektorn är tillgänglig miljö att rida i väsentligt för att de ska slå sig ner i en kommun. Om inte behoven tillgodoses förlorar kommunen möjlighet till inkomster genom de skattebetalare och de företag som följer hobbyverksamheterna inom hästsektorn och även de professionella verksamheterna. Vissa kommuner har insett detta, vilket kan ses i bl. a. Sjöbo kommuns översiktplan och sannolikt i Simrishamns kommuns kommande översiktplan.

Markägarna vinner på ridleder genom att ryttarna vet var de kan och får rida. Sammantaget kan man se att markägarna har de kortsiktigt svagaste incitamenten att arbeta med tillgängliggörandet av landskapet. Särskilt i områden som har en hög befolkningstäthet och stor andel åkermark. När åkermarken tas i anspråk för andra ändamål minskar ofta markägarnas inkomster i och med att deras möjlighet att bruka marken begränsas.

Min slutsats är att anlagda och utmarkerade ridvägar behövs i landskapet. De ger en tydlighet i landskapet samtidigt som de tillgängliggör det för flertalet brukargrupper. Tydliga riktlinjer underlättar också om framtida konflikter skulle dyka upp. Helst av allt skulle inte det läget behöva uppstå med välgenomtänkta planeringsstrategier som tar tillvara på alla aktörers intressen i största möjliga mån. Anlagda ridleder kan, om de är kostnadsfria, fungera som en demokratisk del av samhället eftersom de tillgängliggör landskapet för, många gånger, fler än en brukargrupp. De gör även kommunen och regionen mer attraktiv då de möjliggör och underlättar etablering av hästrelaterade verksamheter. Detta är såklart en bra situation för privatföretagarna men även kommunen som kan dra nytta av en ekonomisk vinning.

Allemansrätten är en svensk tradition som utmanas av vårt nya sätt att använda landskapet på. Det finns ett demokratiskt värde i att värna om allemansrätten, men problem dyker upp när marken belastas hårt, exempelvis åkermark. För att allemansrätten inte ska bli överflödig och landskapet exkluderande krävs det kompletterande verktyg att hantera tillgänglighet och utmarkerade ridleder är mycket väl ett sådant.

När funktioner separeras längs vägar, t. ex. bil-, cykel och gångtrafik tillsammans med ridning minskar antalet olyckor. Samtidigt tillgängliggörs landskapet för fler brukargrupper, och det kan även användas så att de gynnar biologisk mångfald. Anlagda ridleder minskar markägarnas bekymmer med ryttare som inte håller sig till

överenskommelserna/markägarnas önskemål och även markägarnas behov av att gå ut med information.

Ridleder kan därmed användas som ett verktyg för att lösa de nya behoven av en mer multifunktionell planering men det ställer krav på kommunerna att lederna tas med i översiktsplaner och att det finns en samverkan mellan alla aktörer. Hästsektorn är gränsöverskridande och påverkar över kommungränser. Därmed kan även finnas ett behov och intresse att arbeta på regional nivå och mellankommunal nivå mellan olika kommuner. Men en fråga som kvarstår är vems ansvar det är att anlägga och förvalta ridlederna.

Hästar, särskilt i grupp, kan skada marken och med tanke på den ökande hästturismen behövs det mark att rida ut på. Att anlägga utmarkerade ridleder underlättar och möjliggör därför satsningar på hästrelaterade verksamheter, något som gynnar kommunen i och med privat entreprenörskap och företagande.

Huvudsyftet med de befintliga ridlederna är att skapa tillgänglighet till landskapet för ryttare och hästar. De syftar även till att tillgängliggöra mark. Följderna av ridlederna är att de gör kommunerna mer attraktiva för invånare och besökare. I Ystad-Österlenregionens ridledsförening upplever styrelsen att målen uppfylls idag. De har inte stött på några problem med markägarna, men menar att frågan måste tas till dem på ett individuellt plan och parterna måste mötas i person för att en dialog ska kunna föras. Föreningen önskar att kommunerna skulle ta mer ansvar och jämställa ridning med andra fritidssysslor och idrotter.

Syftet med Ystad-Österlenregionens ridledsförening har även varit att informera ryttare om var och när de får rida, vilket Ulla Cronvall säger att föreningen har lyckats med. Konflikterna har minskat och de frågor som har dykt upp har föreningen kunnat föra en dialog kring i tidigt stadiet. Ridlederna kan vara ett sätt att ge en mer levande landsbygd genom att utveckla näringslivet med hästrelaterad verksamhet. Men här krävs det ett starkt engagemang och återigen ett intresse från kommunen att möjliggöra en utveckling.

Ridlederna är inte alltid tillgängliga för allmänheten eftersom arrende har förhandlats fram med markägaren. Detta kan bli ett demokratiskt problem som underminerar allemansrätten genom att brukarna måste betala för tillgängligheten till landskapet. Där allemansrätten gäller är det gratis och tillgängligt för alla att vistas på marken. Alltså är ridlederna delvis tillgängliga för alla och delvis stängda för alla utom medlemmar beroende på vilken mark ridleden går över.

Ridlederna blir ofta tillgängliga för andra brukargrupper vilket medför ett större slitage och, på de marker som arrenderas av ridföreningarna, större kostnader att förvalta. Egentligen ska inte dessa marker användas av andra än föreningens medlemmar, men det är svårt för föreningen att kontrollera vilka som använder lederna och när de används, samt om användarna är medlemmar i föreningen.

Föreningen kan inte alltid täcka kostnaderna för att driva, sköta och förvalta ridlederna på grund av bristande inkomster via medlemsavgifter. De andra brukargruppernas appropriering av marken kan leda till nya konflikter om de inte lever upp till den överenskommelse som har beslutats kring arrendet, något som kan vara svårt att veta som utomstående.

Avslutande reflektion

Jag tycker att det är tydligt att det krävs åtgärder för att tillgängliggöra mark för ryttare. De anlagda ridlederna och ridledsföreningarna har uppstått i det vakuum där brukarna upplever att kommunen inte tar sitt ansvar. I vissa fall finns det heller inte någon vilja att tillmötesgå ryttarna och i de flesta fall saknas det effektiva verktyg att arbeta med utifrån de nya kraven på planering.

Frågan om vem som bär ansvaret för att förvalta och anlägga ridleder väcks. Kan demokratiska problem som detta verkligen läggas helt på privata initiativ utan att ansvar tas från gemensamma instanser som kommuner och länsstyrelser? Det är förstås en tillgång att medborgare verbaliserar sitt behov och sina åsikter genom projekt, men när dessa projekt når fler brukargrupper än den enskilda målgruppen bör kanske det kommunala eller regionala intresset vara så stort att ansvaret flyttas över.

Jag har, som aktiv ryttare, tidigare kunskap och erfarenhet i ämnet och säkerligen en del förutfattade meningar. Det ger mig såklart en ingångsvinkel redan innan jag började skriva. Eftersom jag kommer från brukarsidan och det material jag har hittat även gör det så vore det intressant att se en undersökning som belyser frågan ur markägarnas perspektiv.

Eftersom det gynnar alla parter att anlägga utmarkerade ridleder och dessa leder når många brukargrupper tycker jag att det är angeläget att fundera över och undersöka vidare vem eller vilka som bör anlägga och förvalta ridlederna. Det vill säga, om en privat aktör eller kommunen fungerar bäst utifrån ett demokratiskt, mångfalds- och jämställdhetsperspektiv. En annan tanke är att det kanske är möjligt att starta en fond där pengarna specifikt riktas till tillgängliggörandet av landskapet och ridvägar istället för att ideella föreningar ska behöva söka statliga och europeiska stödmedel i konkurrens med andra verksamheter, exempelvis landsbygdsstöd. Den viktigaste punkten är, enligt mig, att arbeta fram ett verktyg som gör landskapet tillgängligt för alla utan att behöva ta betalt för det, och därmed undvika att exkludera genom att tillgängliggöra för en viss målgrupp.

På grund av detta arbetes korta tidsomfattning och att de kommuner jag har kontaktat hänvisat mig vidare till Ulla Cronvall har jag tyvärr inte fått in kommunernas perspektiv i så stor omfattning som jag hade velat. Ulla Cronvall har varit projektledare för Ystad-Österlenregionens ridledsförening, och sitter nu som sekreterare i föreningen. Hon är mycket väl insatt i frågorna rörande ridlederna, men det skulle ha

varit en fördel att få en personlig kontakt med de involverade kommunerna och inte enbart ha tillgång till deras översiktsplaner.

En fråga att beakta är att det material som finns angående hästar, deras sammanhang i landskapet och hur de binder samman stad och land har skrivits av ett fåtal personer. Det gör att underlagsmaterialet blir lätt begränsat, och för ett mer diversifierat och eventuellt annorlunda resultat av den här uppsatsen skulle det behövas mer forskning och fler artiklar på högre nivå av fler författare och forskare.

Källförteckning

- Antrop, M., 'Changing patterns in the urbanized countryside of Western Europe', *Landscape Ecology* [online], vol. 15, nr. 3, 2000, s. 257-270, <<http://link.springer.com/article/10.1023/A:1008151109252#page-1>>, tillgänglig 25:e maj 2015
- Appelquist, B., 'Nya hästtenden - vuxna börjar rida', *SVT Nyheter*, Inrikes, 19:e april 2015, <<http://www.svt.se/nyheter/inrikes/atervandarna-hasttjejerna-ar-tillbaka>>, tillgänglig 18:e maj 2015
- Bengtsson, B., *Allemansrätten - vad säger lagen?*, Naturvårdsverket, Solna, 2004
- Curry, N.R., Pack, C., 'Planning on presumption: The case of strategic planning for countryside recreation in England and Wales', *Land Use Policy*, vol. 10, nr. 2, s.140-150, <<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/026483779390005U>>, tillgänglig 25:e maj 2015
- Drevinger, J., 'Återvändarna - de nygamla hästtjejerna', *Svenska dagbladet*, Inrikes, 19:e april 2015, <<http://www.svd.se/nyheter/inrikes/stallet-fylls-av-atervandare-4496868.svd?sidan=1>>, tillgänglig 18:e maj 2015
- Elgåker, H., 'The new equine sector and its influence on multifunctional land use in peri-urban areas', *Geojournal*, DOI 10.1007/s10708-010-9398-y, 2010
- Elgåker, H., 'Horse Keeping in Peri-Urban Areas - Changing Land Use with Possibilities and Conflicts', AgrD-avhandling, Sveriges Lantbruksuniversitet, Alnarp, 2011, s. 5-71
- Elgåker, H., 'Planering och tillgänglighet för ridning i det skånska landskapet', *Hästen i Skåne*, 18:e januari 2012, <<http://www.hasteniskane.se/wordpress/313/>>, tillgänglig 21:a maj 2015
- Elgåker, H. et al, 'Horse riding posing challenges to the Swedish Right of Public Access', *Land Use Policy* [online], vol. 29, nr. 2, 2012, s. 274-293, <<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0264837711000597>>, tillgänglig 25:e maj 2015
- Elgåker, H. et al, 'Horse keeping in urban and peri-urban areas - New conditions for physical planning in Sweden', *Geografisk Tidskrift - Danish Journal of geography*, vol. 110, nr. 1, 2010, s.81-98
- Elgåker, H. & Wilton, B.L., 'Horse farms as a factor for development and innovation in the urban-rural fringe with examples from Europe and Northern America', i H. Tanvig ed. *Innovation Systems and Rural Development* [online]. Proceedings of the 10th annual conference, Vejle, Danmark, Nordic-Scottish University for Rural and Regional Development, 2007, s. 43-55, <http://www.reseau-pwdr.be/media/271542/070308_pub_innovationsystemsandruraldevelopment.pdf#page=43>
- Möllerström, E., 'Ridning i landskapet: planering för ökad tillgänglighet för ryttare', Sveriges Lantbruksuniversitet [online], LTJ-fakulteten/Landskapsarkitekturprogrammet. (Självständigt arbete vid LTJ-fakulteten, SLU), 2010, <<http://stud.epsilon.slu.se/1303/>>, tillgänglig 25:e maj 2015

- Naturvårdsverket, 'Ridning', *Naturvårdsverket [websida]*,
 <<http://www.naturvardsverket.se/Var-natur/Allemansratten/Det-har-galler/Ridning/>>,
 tillgänglig 21:a maj 2015
- Naturvårdsverket, 'Sveriges miljömål', *Naturvårdsverket [websida]*,
 <<http://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/>>, tillgänglig 25:e maj
- Peterson, A. et al, 'Recreation in Swedish agricultural areas – public attitudes to multifunctional greenway designs', i J.G Fábos et al ed. *Proceedings of Fábos Conference on Landscape and Greenway Planning* [online], Corvinus University of Budapest, Budapest, 2010, <http://slub-primo.hosted.exlibrisgroup.com/primo_library/libweb/action/search.do?vid=SLUB_V1&backFromPreferences=true>,
 tillgänglig 25:e maj 2015
- Pinzke, S. & Elgåker, H., 'Trafiksäkerhet till häst', *Lantbrukets arbetsmiljö*, 2008,
 <<http://lantbruketsarbetsmiljo.slu.se/uploads/aTrafik/Trafiks%C3%A4kerhetH%C3%A4st080703.pdf>>, tillgänglig 21:a maj 2015
- Qviström, M., 'Landscapes out of order: studying the urban rural fringe beyond the rural-urban divide', *Geografiska Annaler* [online], vol. 89B, nr. 3, 2007, s. 269-282,
 <<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1468-0467.2007.00253.x/abstract>>,
 tillgänglig 25:e maj 2015
- Simrishamns kommun, 'Del 2 A - Planeringsförutsättningar - Människorna och samhället utställningshandling', *Simrishamns kommun*, 2015, <<http://simrishamn.se/sv/visions-och-oversiktsplanearbete/Oversiktsplan-for-Simrishamns-kommun1/>>, tillgänglig 25:e maj 2015
- Sjöbo kommun, 'Översiktsplan', *Sjöbo kommun*, 2009, <<http://www.sjobo.se/bygga-bo-och-miljo/samhallsplanering/oversiktsplan/oversiktsplanen-alla-dokument/>>, tillgänglig 25:e maj 2015
- Sonesson, C., 'Beträdor i det skånska jordbrukslandskapet – en studie av Lunds kommuns arbete med tillgängliggörande av det tätortsnära jordbrukslandskapet', Sveriges lantbruksuniversitet, fakulteten för naturresurser och lantbruksvetenskap, Landskapsarkitekturprogrammet, (Självständigt arbete, SLU), 2013,
 <<http://stud.epsilon.slu.se/6087/>> tillgänglig 25:e maj 2015
- Svala, C., 'Hästen i landskapet [The Horse in the Landscape]', Institutionen för jordbrukets biosystem och teknologi, Sverige lantbruksuniversitet, Specialmeddelande 240, 2002
- Tomelilla kommun, 'Översiktsplan', *Tomelilla kommun*, 2002, <<http://www.tomelilla.se/bygga-bo-miljo/kommunens-planarbete/oversiktsplanering/gallande-op-2002/#.VWMAc03vpaS>>, tillgänglig 25:e maj 2015
- Transportstyrelsen, 'Hästar i trafiken', *Transportstyrelsen [websida]*,
 <<https://www.transportstyrelsen.se/sv/vagtrafik/Trafikregler/Gaende-rullstolsburen-rullskridskor/Hastar-i-trafiken/>>, tillgänglig 21:a maj 2015
- Törn, A. et al, 'Comparing the impacts of hiking, skiing and horse riding on trail and vegetation in different types of forest', *Journal of Environmental Management* [online], vol. 90, 2009, s. 1427-1434,
 <<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0301479708002533>>, tillgänglig 25:e maj 2015
- Ystad kommun, 'Översiktsplan', *Ystad kommun*, 2005 <<http://ystad.se/boende--miljo/planer-och-program/oversiktsplanering-/oversiktsplan-2005/>>, tillgänglig 25:e maj 2015